

МАЊИ ПРИЛОЗИ

СЛУЧАЈ ПРОМЕНЕ ИМЕНА ПРИ ХИРОТОНИСАЊУ ЕПИСКОПА

У канонским и литургиским прописима Православне цркве нема нигде никаквог наређења: да се приликом постављања за епископа-архијереја, као ни за свештеника-јереја, има промену име лицу које се хиротонише у који било од тих црквених јерархиских чинова. И једном и другом остајало је и даље њихово раније крштено име. Преименовања вршена су, а врше се и данас, само приликом прелаза световњака у монашки чин — приликом пострига у малу схимну и приликом прелаза монаха малосхимника у велику схимну, као смивол њихова одрицања од света и свега што их сећа на живот у свету.

На основу тога и први хришћански епископи, који су постајали од световних свештеника, док монаси нису успели да за себе освоје тај високи црквено-јерархиски положај, носили су често и чиста народна имена. Тај обичај остао је код нас у пракси најдуже у Босанској цркви, која је у XII веку и у првој половини XIII века била подвлаштена римокатоличком архиепископу у Дубровнику, а затим се потпуно еманциповала и од западне и од источне црквене јерархије. Познато нам је, наиме, из историских докумената XII и XIII века, да су тадашњи босански епископи, — које је посвећивао дубровачки архиепископ и коме су они обвезани били да долазе у Дубровник бар једанпут сваке године, — носили искључиво чиста народна словенска имена: Владислав (1141 год.), Радогост (око 1197 г.), Братослав, Драгозна (1209) и Владимир (до 1233 год.).

Међутим, један недавно пронађени натпис на поклопцу саркофага првог доњополошког епископа Јоаникија, из доба Српског царства, у рушевинама цркве Св. Атанасија више села и манастира Лешка, недалеко од Тетова, даје нам основа за

ретпоставку: да је у Српској цркви средњег века био обичај — да се приликом постављања првог епископа на новоосновану епархију промене дотадашње име лицу које се поставља на тај положај, иако је то лице већ одавно носило монашко име и било јеромонах; дакле, чињена је промена имена, као и при прелазу из мале у велику схимну.

Случај је у овом: — Приликом проглашења пећког архиепископа Јанићија за патријарха, на државном сабору у Скопљу 346 год., дотадашње епископије у Српском царству подигнуте у на степен митрополија и поједини митрополити добили су по једног викарног епископа, да би се новоустановљена Српска патријаршија што више саобразила са управним системом, који је тада владао у Источним патријаршијама, а нарочито у Цариградској патријаршији. За сваког викарног епископа основана је нова епархија на територију дотичне митрополије. Тако је у границама Скопске митрополије основана Злетовска епархија са седиштем у манастиру Леснову, југозападно од Кратова; у Призренској митрополији образова је нова епархија за Доњи Полог са седиштем у чувеном тетовском манастиру Св. Богородице.

На обе те нове епископије постављени су ускоро први епископи. За злетовску — Арсеније, а за доњополошку — Јоаникије. Овај Јоаникије саградио је себи, још као јеромонах, поменуту цркву — гробницу код старог полошког града Лешка и посветио је св. Атанасију. На свом каменом саркофагу у тој цркви епископ Јоаникије дао је исклесати кратак историјат постанка те црквице, оснивања Доњополошке епархије, како је он постављен за првог епископа те нове епархије и како му је том приликом због тога што раније није било епископије у Пологу, промењено његово раније монашко име Антоније у ново епископско Јоаникије. — У натпису се, наиме, између осталог каже:

...въ то царство (Душаново) благословише Антонию на епискупство Долнѣ му Пологу, првогастолна по изволению Божию, и прѣтворише њмѣ емѣ Иѡаникиѣ понѣже нѣкѣ било прѣгѣ епискуп Полозѣ...

Рад. М. Грујић

ЈЕДНА СЛИКА ИЗ ЖИВОТА БЕОГРАДСКОГ СВЕШТЕНСТВА 1721 ГОД.

Београдски митрополит Мојсије Петровић (1713—1726—1730) био је ванредно уредан и савестан човек, па је и од свога свештенства захтевао највећу савесност у извршавању пастирских дужности. Али, у почетку аустриске окупације у северној Србији (1718—1739 год.), налазила су се у Београду четири свештеника, који своју службу нису увек савесно вршили; а позивани на ред бацали су кривицу један на другог и међусобно се оговарали — „оглаголавали“. Да би их уразумио и присилио на савесно вршење поверених им парохијских дужности, митрополит их је позвао и наредио им да напишу и потпишу једну заједничку изјаву, у којој признају „да своју дужнују службу благоговенно и благопокорно“ неопслужују и да „народу потребнаја (правила) православно восточнога благочестија“ само „ленеште се“ обављају; сем тога „и ка цркви светеј на уреченоје време пенија“ не притичу.

Свештеници су 24 августа 1721 год. написали и потписали такву изјаву и љубећи „сапоги“ митрополитове молили га за „милост“, обвезујући се на десет тачака којима се тачно одређује телесна казна или новчана глоба за сваки поједини њихов преступ, како у погледу обављања богослужења у цркви, тако и у односима њихова живота и рада ван цркве. По стилизацији обвезе изгледа као да су сами свештеници предложили митрополиту висину казне за све предвиђене случајеве. Они, наиме, кажу у својој обвези: — „и ове исте пункте полагамо, кои би се у ком нашао, сам за него да би каштигје носио, освим остале братии турбацие; то је воља и прозба наша от вашего преосвештенствија“ или „под ову се каштигу подлажемо вољом нашом“.

Казне су овако распоређене: а) За недолажење или нетачно стизање на поједина богослужења у цркву.

Ко од свештеника не дође или закасни („кои се не би на које уречено време десио“) у цркву на полуночницу имао је да прими шест батина (штапа) или три форинта; за јутрењу — 12 штапа или 6 фор.; за часове или литургију — 24 штапа или 12 фор. и за вечерњу — 12 штапа или 6 фор. А ако би који од свештеника дошао пијан у цркву

на који било богослужбени чин обвезао се је да ће претрпети 39 штапа или платити 12 фор.

Сва та глоба ишла је у корист митрополитове кујне — „на куињу митрополитску“.

б) За погрешке ван цркве.

Ако би који београдски свештеник отишао куд било из Београда, без знања и благослова митрополитова двора или протопопе („пр’ваго нам иереја“) имао је да претрпи 24 штапа или да плати 6 фор. глобе; за сваку ружну или увредљиву реч („за празно слово или неподобнују реч“), којом један-другог нападну или где било пред народом изговоре, трезвени или пијани, имаће да приме 24 батине или да положи 12 фор. глобе, за случај да кога било од београдских свештеника позову да причести тешког болесника или крсти младенца на самрти, а он одбије и пошаље људе коме другом свештенику, одређена је иста казна; ако домаћи свештеникови затаје свештеника у кући, у случају да га ко било затражи за духовну потребу, подлежао је истој казни; иста казна стизала је свештеника и онда, ако би он био негде у вароши код „коега христијанина“ — парохијанца, и ту га потраже ради духовних потреба, а тај га „газда“ у чијој је кући затаји; па је у том случају и домаћин плаћао глобу од 12 фор. — „на варошку кућу“.

Најзад, сваки свештеник који би без благослова (добијеног од митрополита или проте) звонио или без звоњења обавио богослужење („чатио“), имао је да претрпи 12 батина или да плати 6 форинти.

Обвеза се завршује овом изјавом:

„На све сие више речен’не и нам обештане пункте пред вашим преосвештенством, без милости на се отмаштение просимо, јако би кои от нас у ком винован нашао (се); при коего и остаемо најнижшии раби и служители вашего преосвештенствија, ниже рукописним своим знамением положени и печатом именитим потврждени.

Дато у Белиграду месеца августа 24. — 1721 — рока“.

А поред у црквеном воску ударених својих печата потписали су се: Сава Рајковић, Велимир Ивановић, Јован Јанковић и Ђирил Марковић; прва двојица и последњи називају

се „јереј“, а трећи се пише „поп“; испред сваког имена стоји „ја“, а иза презимена „под’лажем се горњему писму“.

Печати су прве тројице осмоугаони, величине пола динара, имају у средини путир и на њему дискос са звездицом и крстом на њој; у четири угла су иницијали имена и презимена, звања (иереи) и места службе (Београд). — На четвртом печату (Ђирила Марковића), који је исте величине али овалног облика, налази се војнички грб са овалним штитом на коме је точак, а више имена десна рука са буздованом; то је, по свој прилици, ранији породични грб Марковићев или је, можда, и он сам раније био у војној служби на Крајини и употребљавао тај грб.

Рад. М. Грујић

